

🌟 Baby's uitdagen tot spel

Nederlands
Jeugd
instituut

Kaleidoscoop is een effectieve methode om de brede ontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren. De kern van Kaleidoscoop is actief spelen en leren. Kaleidoscoop gaat er van uit dat kinderen kennis verwerven en vaardigheden ontwikkelen door actief betrokken te zijn bij mensen, materialen, gebeurtenissen en ideeën. Pedagogisch medewerkers ondersteunen het actief spelen en leren. Zij bieden de kinderen een uitdagende speelleeromgeving, helpen hen hun spel uit te breiden, praten met de kinderen over wat ze aan het doen zijn en helpen hen problemen zelf op te lossen.

Een uitdagende speelleeromgeving is aantrekkelijk voor jonge kinderen wanneer die aansluit op hun ontwikkelingsniveau en belevingswereld én wanneer het kind er nieuwe ervaringen in opdoet. Daarom is het belangrijk dat pedagogisch medewerkers nadenken over de inrichting van de groep en over de materialen, daarbij rekening houdend met de samenstelling van de groep. Een groep met alleen baby's, tot anderhalf jaar, vraagt een heel andere inrichting en materialenkeuze dan een groep met kinderen van nul tot vier jaar, een verticale groep.

Twee belangrijke vragen over het werken met baby's staan in dit tipboekje centraal:

- › Hoe bied je in alle onderdelen van het dagschema van Kaleidoscoop een passend aanbod voor baby's?
- › Hoe zorg je voor een passend aanbod voor baby's in een verticale groep?

Inhoud

De begroetingskring	4
Vooruitkijken, speelwerken en terugkijken	4
Speelleren in de kleine groep	7
Speelleren in de grote groep	8
Buitenspelen	9
De dagelijkse routines	9
Ideeën voor spelen met baby's	11
Verder lezen	15
Colofon	15

Leeswijzer

In dit tipboekje verdelen we baby's in opkijkers, rondkijkers, kruipers en stappers. Daarbij vermelden we bewust geen leeftijden omdat elke baby zich in zijn eigen tempo ontwikkelt. We hebben het over baby's van drie maanden tot anderhalf jaar. In de verticale groep zijn ook dreumesen en peuters onderdeel van de groepssamenstelling, die verdelen we in doeners en uitprobeerders van anderhalf jaar tot 4 jaar. Voor de leesbaarheid verwijzen we naar een baby in de mannelijke vorm, dus met 'hij' en 'zijn'. Natuurlijk gaat het ook over meisjes. Dus over 'zij' en 'haar'. We lopen de onderdelen van het dagschema van Kaleidoscoop langs. Daarbij geven we steeds in aparte kaders aan hoe je kunt omgaan met baby's in de verticale groep en wat je kunt doen in lastige situaties. Tot slot geven we ideeën voor activiteiten met baby's die uitdagen tot spel.

> De begroetingskring

Typend voor baby's is:

- › Ze houden van visueel en lichamelijk contact. Begroet hen ook op die manier door ze met volle aandacht aan te kijken en aan te raken of vast te houden.
- › Ze hebben een langere reactietijd nodig, en niet alleen bij het begroeten. Wacht dus een paar seconden nadat je de baby begroet hebt, dan krijg je gegarandeerd een reactie terug.
- › Ze houden van herhaling. Dus, wanneer je ontdekt dat een baby een kusje op zijn neus leuk vindt, herhaal dit dan een paar keer en onthoud het voor een volgende keer.
- › Ze laten je weten of ze nog geboeid zijn. Ze maken geluidjes als ze aandacht willen of gaan huilen omdat ze zich niet comfortabel voelen. Pik deze signalen op.
- › Ze vinden het heerlijk om alles in de gaten te houden. Zorg er dus voor dat ze lekker in de buurt van je blijven of dat jij in hun buurt bent. De wereld van baby's is in het begin maar één meter groot. Hij breidt zich wel steeds verder uit, maar zorg ervoor dat ze tijdens het begroeten lekker tussen de andere kinderen zijn.

> Vooruitkijken-speelwerken-terugkijken

Vooruitkijken: plannen maken

- › Kies twee open materialen uit. Dat zijn materialen waar van alles aan te ontdekken is en waarmee baby's op hun eigen manier iets kunnen doen. Bijvoorbeeld, met een afwasborstel kun je tikken op de vloer of op het raam, maar je kunt ook met het grove gedeelte langs je handje gaan; dat voelt heel raar.
- › Stel de baby de volgende vraag: "Waarmee wil jij gaan spelen?"
- › Speel in op de interesse van de baby. Kijkt de baby naar het materiaal? Wordt hij enthousiast en beweeglijk van het zien van het materiaal? Grijpt hij naar het materiaal? Geef het materiaal dan. Soms is de interesse van de baby duidelijk te zien omdat hij ergens overduidelijk naar grijpt en er ook nog eens gericht naar kijkt. Maar als je verschillende materialen aanbiedt, is niet altijd goed te zien naar welk materiaal zijn voorkeur naar uitgaat. Let dan vooral op de duur en de gerichtheid waarmee de baby naar de verschillende materialen kijkt.
- › Benoem wat je de baby ziet doen: "Ik zie dat je lacht naar het voelboekje. Dat is ook mooi met die spiegel!"

- › Geef het materiaal aan de baby en leg de baby op een plek waar hij vrij en veilig kan liggen en spelen.
- › Zorg dat het een plek is waar de baby jou en je collega goed in de gaten kan houden; dat geeft hem een veilig gevoel.

Speelwerken: vrij spel van de kinderen, in hoeken of buiten

- › Observeer het spel van de baby: hoe speelt hij met het materiaal? Hoe reageert hij?
- › Ondersteun de baby; neem het spel niet over, maar leg het materiaal bijvoorbeeld dichterbij de baby wanneer je ziet dat hij er niet bij kan. Laat de baby zelf spelen en ontdekken. Speel mee door te herhalen wat je de baby ziet doen of voeg iets nieuws toe aan het spel. Verwoord wat je de baby ziet doen.
- › Laat de baby zien wat er nog meer kan met het materiaal; breid de mogelijkheden om met het materiaal te spelen uit.
- › Verwijs naar kinderen die in de buurt spelen; merk sociale interactie op door die te benoemen: “Patrick komt jou broodjes brengen uit de keuken. Dat is lief van hem!”
- › Baby’s spelen niet zo lang aaneengesloten. Let dus op hun betrokkenheid. Die is af te lezen aan:
  - de mate van aandacht: het kijken van de baby is een goede graadmeter; wanneer hij heel vlug van het een naar het ander kijkt, dan is dat een teken dat zijn aandacht verslapt;
  - de concentratie: baby’s houden je geconcentreerd door aan te sluiten op hun ontwikkelingsfase en interesses. Heel jonge baby’s zijn bijvoorbeeld meer geïnteresseerd in mensen dan in speelgoed of objecten. Die houden je geconcentreerd door hen bij elkaar te zetten of zelf met hen te spelen;
  - de intensiteit: een baby die intens speelt, beleeft plezier: hij is beweeglijk, maakt kirrende geluidjes en lacht. Ook heeft hij een gerichte, serieuze mimiek: hij frons zijn wenkbrauwen en zet grote ogen op. Verder voelt hij zich uitgedaagd en is hij niet zo gemakkelijk af te leiden; zo blijft een baby in de grijpfase naar een object grijpen.
- › Als de tijd van speelwerken tegen het einde is vertel de baby dan dat het tijd is om op te ruimen en laat hem de dagschemakaart ‘opruimen’ zien. Zo hoort de baby niet alleen dat het tijd is om op te ruimen, maar wordt dit ook ondersteund door een dagschemakaart in de vorm van een pictogram of foto.
- › Koppel het opruimen aan een ritueel, bijvoorbeeld een liedje of muziekje waaraan de baby het opruimen van materiaal kan herkennen, of gebruik een muziekinstrumentje. De baby’s die al kunnen kruipen, doen dan al echt op hun eigen manier mee.

- › Stel de vraag aan de baby: “Waar hoort dit ..... (materiaal) te liggen?” Je wijst naar de plek en zegt: “Daar moet ..... (materiaal) liggen!” Herhaal dit vaak en geef de baby verschillende taakjes tot alles is opgeruimd. Van het opruimen leren baby’s materialen sorteren. Dat is een belangrijke sleutelervaring (ontwikkelingsgebied) die ze bewuster gaan exploreren als ze groter zijn.
- › Loop samen met de baby naar de plek waar het materiaal hoort en leg het daar samen neer. Een wat oudere baby kan het materiaal zelfstandig terugleggen. Een jongere baby help je door zijn hand in jouw hand te nemen en dan samen op te ruimen.

Actief kijken naar andere kinderen is voor baby’s ook onderdeel van spelwerken. Baby’s hoeven niet perse altijd iets te doen bij een activiteit of met een materiaal. Betrokkenheid is een voorwaarde voor ontwikkeling, dus zie je ze gericht kijken, laat ze dat gerust doen en benoem waar de baby naar kijkt. Baby’s geven zelf aan wanneer ze moe zijn door rustiger te spelen en te wrijven in hun oogjes of te friemelen aan hun oor.

Terugkijken: op het uitgevoerde spel

- › Ga met de baby op de grond zitten, houd hem vast en vat kort samen wat hij heeft gespeeld. Praat rustig en maak korte zinnen. Doordat baby’s nog niet zo lang spelen als de doeners en uitprobeerders op een verticale groep is het handig het terugkijken te doen op het moment dat de baby aan nieuw spel wilt beginnen. Kijk terug en tevens vooruit.
- › Wacht op de reactie van de baby. Laat het materiaal zien waar hij mee gespeeld heeft en benoem wat je ziet bij de baby. Herkent hij het materiaal? Vertel kort hoe hij met het materiaal heeft gespeeld en biedt hem nieuw materiaal aan als de tijd van het spelwerken nog niet voorbij is.
- › Een andere mogelijkheid is terugkijken na afloop van het spelwerken: neem de baby op schoot of zet hem naast je als je met de oudere kinderen terugkijkt. Jij verwoordt dan wat de baby heeft gedaan en betreft de baby daarbij, bijvoorbeeld door te zeggen: “Hè Sam, jij vond de spiegel leuk! Je ging lachen en sloeg er met je handjes tegenaan.”

Kruipers in de verticale groep

Kruipers banjeren door de ruimte en trekken aan alles. Dat doen ze omdat ze de wereld aan het ontdekken zijn. Dat is belangrijk voor hun ontwikkeling, want daardoor ontdekken ze het verband tussen oorzaak en gevolg. Bovendien vergroot bewegingsvrijheid hun zelfvertrouwen. Kruipen is dus geen loze activiteit voor baby’s, maar een vorm van spelwerken die aansluit bij hun ontwikkelingsfase.

Voor kruipers in de verticale groep geldt:

- stimuleer hen door beweegactiviteiten aan te bieden of door hen mee te laten doen met bewegen; maak parcourtjes waar ze op en af mogen klimmen, glijden en kruipen op veilige hoogte;
- blijf dicht bij hen om te voorkomen dat andere kruipers en lopers met hen in botsing komen of geef kruipende baby’s een afgebakende plek;
- organiseer de ruimte zodanig dat kruipers veilig de ruimte kunnen ontdekken, bijvoorbeeld door de kleine puzzels naar een hogere plank te verplaatsen en de mooie prentenboeken te vervangen door boekjes die kinderen zelf mogen lezen;
- bied veel materialen aan waarmee ze moeten ‘puzzelen’, zoals dozen en deksels, dingen die open en dicht kunnen, die ze kunnen vullen en legen.

Ruzie voorkomen

Kinderen die betrokken spelen, zijn bezig met actief spelen en leren. Tijdens spelwerken hoeven kinderen niet in hun gekozen hoek te spelen als zij dat niet meer willen. Wanneer veel kinderen willen spelen bij de water- en zandbak en zij dat niet zelf onderling kunnen regelen, kunnen ze ruzie krijgen. Regel in dat geval een extra water- en zandbak of een ander alternatief, zoals extra bakken water.

> Speellen in de kleine groep

Of de kleine groep nu alleen uit baby's bestaat of uit kinderen van nul tot vier jaar, doe altijd iets dat aansluit bij de baby. Bestaat de groep alleen uit opkijkers, rondkijkers, kruipers en stappers, dus kinderen onder de anderhalf jaar, kies dan een ontwikkelingsgerichte activiteit uit. Op deze leeftijd ontdekken en leren baby's vooral door te : voelen, zien, horen en proeven, met handen, voeten, ogen, oren en mond. Zie ideeën voor spelen met baby's [pagina 11].

Speellen in de kleine groep stimuleren

Als je speellen wilt stimuleren in een verticale groep van nul- tot vierjarigen die bestaat uit opkijkers, rondkijkers, kruipers, stappers, lopers, doeners en uitprobeerders, kies dan een activiteit uit en vertaal die naar elke leeftijd. Bedenk waar ieder kind is in zijn ontwikkeling en zoek daar eventueel de geschikte materialen bij. Denk bijvoorbeeld aan:

- › puzzelen: elk kind krijgt een puzzel die geschikt is voor zijn leeftijd. Ook baby's kunnen meedoen, met puzzels die passen bij hun leeftijd en die bijvoorbeeld gemaakt zijn van zacht plastic of rubber.
- › kleien: de doeners en uitprobeerders kunnen met hun fijne motoriek al vormen maken en fantasiespellen uitbeelden. Stappers en lopers kunnen met hun zintuigen de klei verkennen. Opkijkers en rondkijkers help je door de klei te introduceren: de klei in hun handen leggen, erin drukken, enzovoorts. Dit kun je ook toepassen bij brood bakken en koekjes maken.
- › poppen en knuffels: met een poppenkast kunnen de doeners en uitprobeerders een verhaal uit een boek 'uitspelen'. De opkijkers en rondkijkers neem je op schoot terwijl jij met de pop speelt of je laat een ouder kind samen met de baby met de pop spelen.
- › muziek maken: de doeners en uitprobeerders kunnen aan de slag met de wat ingewikkelde muziekinstrumenten zoals een xylofoon of een fluit. Ook kunnen zij zelf een ritmisch muziekinstrument maken door bijvoorbeeld rijst of maiskorrels te gebruiken in een koker. Baby's kunnen met wat hulp een tamboerijn of een trommel bespelen. Let daarbij op de veiligheid: baby's kunnen kleine onderdelen, zoals het bolletje op de trommelstok, in hun mond steken. Speel met de muziekinstrumenten mee met een cd of bedenk een verhaal, bijvoorbeeld over hard, zacht, hoog, laag, mooi en lelijk.
- › kleuren: de doeners en uitprobeerders kunnen vaak al goed een dik potlood vasthouden.

Stappers en lopers lukt dat met wat ondersteuning ook wel, bijvoorbeeld door viltstiften te gebruiken. Baby's kunnen nog niet kleuren, maar wel naar de kleurplaat kijken en de kleurpotloden voelen. Laat ze zelf experimenteren met de potloden of krijtjes. Bijenwas-krijtjes zijn veilig en al op heel jonge leeftijd te gebruiken.

Slappende of huilende baby's bij speellen in de kleine groep

Op het moment dat je speellen in de kleine groep wilt starten:

- › slapen de baby's. Slaap is voor baby's belangrijk. Jonge baby's slapen een groot gedeelte van de dag. In hun slaap verwerken ze hun ervaringen, maar gebeurt er ook heel veel in hun lijf en hersenen. Maak ze vooral niet wakker omdat jij het speellen in de kleine groep hebt gepland. Zoek een moment op de dag waarop de baby wakker is en kan meedoen. Wissel het bijvoorbeeld eens om met spelen en benut die tijd om met de baby's een kleine groepsactiviteit te doen.
- › beginnen twee baby's te huilen. Huilende baby's hebben altijd direct aandacht nodig. Een baby huilt omdat hij fysieke behoeften heeft – hij is moe, heeft honger, dorst, een vieze luier, pijn of last van kou, warmte of licht. Of hij huilt omdat hij emotionele aandacht nodig heeft, bijvoorbeeld wil knuffelen omdat hij zich eenzaam voelt, zich verveelt of ergens niet uitkomt. Als een baby huilt, kun je de activiteit niet laten doorgaan. Je moet er eerst achter komen waarom de baby huilt. Benoem wat er aan de hand is, verwoord tegenover de andere kinderen wat je gaat doen en hervat de activiteit als de baby's niet meer huilen. Als er iets groots aan de hand is, bijvoorbeeld wanneer een baby ziek is, dan stop je de activiteit en kijk je gedurende de dag wanneer je de activiteit in de kleine groep weer kan starten. Een andere mogelijkheid is het speellen organiseren op leeftijd. Speellen in de kleine groep kan bijvoorbeeld prima met drie baby's.

> Speelleren in de grote groep

Als je wilt speelleren met de hele groep, kun je op de volgende manieren rekening houden met baby's:

- › Baby's houden van muziek en bewegen; zorg dat een baby als hij wakker is onderdeel van de groep is tijdens speelleren in de grote groep. Laat hem niet in de hoge box maar leg of zet hem erbij op een kleed, mat of kussens.. Zorg ervoor dat een baby plat op zijn rug op een kleed of mat kan liggen zodat hij vrij kan meebewegen. Een wipstoel beperkt de bewegingsvrijheid.
- › Pak bij dansactiviteiten de baby op en dans met hem tussen de andere kinderen.
- › Bij andere beweegactiviteiten is het vaak voldoende als je regelmatig voorbij de baby loopt en hem aandacht geeft; zo laat je hem deel uitmaken van de grote groep.
- › Sluit aan op de interesses van de baby. Elke baby heeft een unieke manier van plezier maken: de één beweegt uitbundig met de muziek mee en de ander luistert en kijkt aandachtig.

Huilende baby's bij speelleren in de grote groep

Wat te doen als een baby net begint te huilen als je speelleren in de grote groep start?

- › Zorg altijd dat je met je collega op de groep bent voor het speelleren in de grote groep; start niet eerder dan wanneer je allebei klaar bent voor de activiteit.
- › Huilende baby's hebben altijd direct aandacht nodig. Verdeel de rollen aan het begin van de dag tijdens activiteiten: wie neemt de leiding over de activiteit en wie is verantwoordelijk voor de baby's?
- › Degene die verantwoordelijk is voor de baby's neemt een huilende baby even apart, bekijkt wat er aan de hand is en onderneemt actie als dat nodig is. Een baby huilt omdat hij fysieke behoeften heeft, zoals moeheid, honger, dorst, een vieze luier, pijn, kou, warmte, last van licht, of omdat hij emotionele aandacht nodig heeft en wil knuffelen, omdat hij eenzaam is, zich verveelt of ergens niet uitkomt.
- › Houd als doel voor ogen dat je alle kinderen die op dat moment wakker en aanwezig zijn, wilt laten meedoen aan de activiteit. Soms is het misschien al voldoende om huilende baby's of dreumesen op schoot te nemen om met de activiteit door te kunnen gaan.

> Buitenspelen

Ook voor baby's is het goed en gezond om elke dag buiten te zijn. Schep daarom de voorwaarden:

- › Zorg voor voldoende wipstoeltjes en kinderwagens voor de opkijkers en rondkijkers of houd ze in je armen. Voor kruipers en stappers is het fijn en veilig als er buiten voor hen een aparte plek is, al dan niet begrensd. Gebruik bijvoorbeeld een rubberen ondergrond of kleedjes.
- › Voor baby's is het belangrijk dat er voldoende te zien is. Een beschutte plek is fijn, maar denk aan voldoende plekken waar de baby's zelf kunnen spelen en andere kinderen zien spelen en uitleven.

> De dagelijkse routines

Baby's eten en slapen niet volgens vaste tijden, maar afhankelijk van hun nachtrust, het uur waarop ze wakker worden, hun slaap, enzovoorts. Heel jonge baby's hebben een individueel ritme. Het belangrijkste voor baby's is niet de klok, maar het ritueel. Het maakt voor hen niet uit of je iets tien minuten later of eerder doet. Zolang voor het eten of voor het slapen gaan maar steeds dezelfde reeks handelingen plaatsvindt. Door een vaste aanpak weten kinderen wat er te gebeuren staat.

Brengen en halen

- › Volg een vast ritueel met de baby bij het brengen, bijvoorbeeld: begroeten – overdracht – ouder speelt met de baby – op een vaste manier afscheid nemen van ouder.
- › Zorg dat je altijd afscheid neemt van de baby wanneer hij door zijn ouders wordt opgehaald. In het spitsuur kan een gehaaste ouder nog weleens wegsluipen. Door afscheid te nemen is de overgang naar thuis duidelijk: de ouders nemen de zorg voor de veilige haven over nadat jij duidelijk hebt gemaakt dat je daarmee die functie overdraagt.

Eten en drinken

- › Geef de fles met volle aandacht voor de baby.
- › Geef de fles op een rustige plek. Probeer een vaste plek aan te houden voor het voeden, zodat het voor de baby en andere kinderen duidelijk is dat het een plek is waar jij de fles geeft.
- › Kijk de baby aan en benoem wat je ziet.
- › Volg het tempo van de baby.

Slapen

- › Volg een vast ritueel bij het naar bed brengen, bijvoorbeeld: aankondigen dat de baby naar bed gaat – verschonen – eventueel nog even spelen – verhaaltje of liedje – welterusten wensen – een kus – naar bed.
- › Voer de gemaakte afspraken met collega's uit. Het is verwarrend voor de baby als de ene pedagogisch medewerker bij hem blijft totdat hij slaapt en de andere niet, of als de ene pedagogisch medewerker de baby direct uit bed haalt bij gehuil terwijl de ander hem rustig tien minuten door laat huilen.

Verschonen

- › Verschoon met je volle aandacht voor de baby.
- › Zeg wat je doet en benoem wat je ziet.
- › Ga in op alle initiatieven van de baby, respecteer de eigen zienswijze van de baby en stimuleer zelfredzaamheid door hem jou te laten helpen.
- › Geef regelmatig positieve feedback: “Wat fijn dat je je voetje omhoog doet voor de sokjes!”, “Ga jij je zelf omdraaien? Dat is knap gedaan!”, “Eens kijken wat jij allemaal ziet hier”.

Overgangsmomenten

- › Op elk overgangsmoment is het belangrijk om tegen de baby te zeggen wat je gaat doen. Loop nooit zomaar weg, ga nooit de ruimte uit zonder dat te zeggen. Veel volwassenen vinden het raar om tegen een baby te zeggen: “Ik moet even naar de WC, maar ik kom zo weer terug.” Maar voor de baby is het geruststellend om de klank van je stem te horen en dit te koppelen aan je handeling. Het voorkomt veel onrust en onnodig gehuil in de groep.

Het dagschema in de verticale groep

Hoe betrek je baby's bij alle onderdelen van het dagschema?

- › Gewoon doen! Houd desnoods een logboek per baby bij waarin je turft welke baby waar bij was.
- › Zorg dat één pedagogisch medewerker verantwoordelijk is voor de baby's op een dag.
- › Zorg ervoor dat de pedagogisch medewerker die verantwoordelijk is voor de baby's (de babyleidster) inspeelt op de baby's door een onderzoekende houding aan te nemen. Elke baby is uniek!
- › Laat oudere kinderen helpen bij de verzorging van de baby's. Peuters kunnen helpen bij het voeden van een baby en dreumesen kunnen helpen met het wegbrengen van de net afgeleverde luiers naar alle groepen in het kinderdagverblijf.

Ideeën voor spelen met baby's

Spel is belangrijk voor alle ontwikkelingsgebieden: de grove en fijne motoriek, het denken (de cognitieve ontwikkeling), de taal, de sociaal-emotionele ontwikkeling en de creativiteit. In het boek Babysignalen van Soeting (2010) staan meer spelsuggesties voor het werken met baby's.

De sensomotorische ontwikkeling

Baby's maken nog geen knutselwerkjes maar zijn vooral bezig met het ervaren van materialen. Zorg daarom voor een 'open' activiteit: een activiteit waardoor kinderen zelf het materiaal kunnen uitproberen op hun eigen manier. Let op je materiaalkeuze want kleine kinderen hebben een grove motoriek. Zij vinden het dus veel lekkerder om op een heel groot vel te verven dan op een A4-tje.

De motorische ontwikkeling

Klimmen en klauteren met zacht klimmateriaal en kussens is geschikt voor de motorische ontwikkeling van baby's. Neem heel jonge baby's in je armen of leg ze bij de andere kinderen in een veilig afgeschermd ruimte, wipstoel of kinderwagen. Stappers vinden het duwen van een kar waarin ze spulletjes vervoeren helemaal het einde.

De sociaal-emotionele ontwikkeling

Kiekeboe spelen en dat herhalen is voor baby's leuk, omdat de spanning van 'het niet meer zien' leidt tot vreugde wanneer hij jou of een ander kind wel weer ziet. Hoe ouder de baby wordt, hoe meer hij gaat begrijpen dat dingen die hij niet meer ziet nog wel kunnen bestaan.

De cognitieve ontwikkeling

Voorwerpen stapelen of ergens in stoppen en er weer uit halen helpen een baby oorzaak en gevolg te ontdekken.

De taalontwikkeling

Zet de baby's en de dreumesen bij elkaar en benoem wat je ziet: "Thalia heeft vandaag een groene broek aan, zien jullie dat? Schud jij nee Bas?". Doe de handeling na: schud nee en vraag: "Welke kleur is Thalia's broek dan?" Ondersteun je taal met gebaren zoals wijzen, uitbeelden en nadoen en met mimiek. Je kunt altijd een gesprek aangaan door in te spelen op de interesses en handelingen van baby's. Grijp de kansen die zich voordoen. Een belangrijk aspect van de taalontwikkeling is het vormen van klanken. Zing daarom veel en zorg ervoor dat de baby daarbij je mond kan zien.

Hoe organiseer je het werken in een verticale groep?

- › Op elkaar ingespeelde collega's bevorderen de organisatie en afstemming in een verticale groep. Op elkaar inspelen is alleen mogelijk als collega's niet teveel parttime werken en het aantal collega's op de groep zo laag mogelijk blijft. Hoe meer je op elkaar ingespeeld bent, des te flexibeler je met elkaar en met de kinderen omgaat. Dat vraagt vijf minuten overleg aan het begin en het eind van de dag.
- › Een duidelijke planning en structuur: wie is wanneer en waarvoor verantwoordelijk? Daar kunnen week- en maandplanningen met activiteiten goed bij ondersteunen.
- › Vaste baby- en peuterdiensten: de peuterdienst heeft de leiding, de babydienst concentreert zich op het verzorgen en begeleiden van de jongere kinderen. Streef op de verzorgmomenten naar vaste gezichten voor baby's onder een jaar. Ken het ritme van de baby goed; dat helpt om het dagschema flexibel uit te voeren.
- › Een vaste babydienst is ook prettig voor ouders van baby's die graag horen hoe het is gegaan die dag.
- › Stem op een dag met veel baby's goed af op welke momenten je activiteiten met de kinderen doet.

Saai voor de baby?

De kracht van een verticale groep ligt in de samenstelling met verschillende leeftijden. Een baby maakt in een verticale groep dingen mee die hij waarschijnlijk in een babygroep niet meemaakt, simpelweg omdat die situaties zich daar niet voordoen. En omgekeerd geldt dat ook voor de peuter. Op een peutergroep zal hij niet zo snel een fles geven aan een baby. Misschien vind je het moeilijk om binnen een verticale groep één activiteit te doen met de hele groep die voor iedereen ontwikkelingsgericht is. Want vindt een baby het interessant om een propje crêpepapier vast te houden terwijl de peuters die propjes op kokers plakken? Of leert de baby wel van enkel kijken naar een activiteit, moet hij niet wat doen? Baby's in een verticale groep maken activiteiten mee die misschien niet zo voor de hand liggen, maar waardoor ze wel ervaringen opdoen. Ontwikkelingsgerichte activiteiten in de kleine groep met verschillende leeftijden hebben een sterk sensomotorische component. Dat wil zeggen dat baby's met hun zintuigen actief spelen en leren. Ze kijken, luisteren, voelen, proeven met de activiteit mee. Wanneer je bijvoorbeeld met je kleine groep gaat verven, vindt de baby het reuze interessant om de verfkwast vast te houden: aan de zachte haartjes van de kwast en het hout van de steel valt veel aan te ontdekken voor een baby. Ook peuters vinden dat heerlijk, mits het uitgebreid wordt met meer materialen: meer verschillende kwasten, kleuren en materialen om te beschilderen.

Architectuur overal om je heen!

Kleine groep: 0-4 jaar, zes kinderen

Sleutelervaring: creatieve representatie

Materialen:

- › Bouwmaterialen (driedimensionaal) zoals blokken, lego, klei en kapla.
- › Foto's van gebouwen (huizen, trappen, ramen, bruggen, etc.) en tijdschriften en boeken met foto's van gebouwen. Denk bijvoorbeeld aan foto's van de binnenstad of van toeristische punten.
- › Eventueel foto's van de huizen van de kinderen (appartementen, eengezinswoningen) en bekende gebouwen in de omgeving zoals de supermarkt, de bibliotheek of de speeltuin.

Begin

- › Verspreid de foto's en praat met de kinderen over de dingen die ze zien. Herkennen ze de gebouwen? Wijzen ze de kinderen naar bepaalde foto's of details? Vergeet de baby's niet en laat hen de foto's ook zien.
- › Kies een foto uit en één soort materiaal (bijvoorbeeld de lego) en zeg: "Ik ben benieuwd of we een huis kunnen maken dat lijkt op deze flat in de stad". Kijk met de kinderen samen naar de foto en wijs en tel de verdiepingen van de flat. Wacht of een kind zich vrijwillig aanmeldt om met de lego aan de slag te gaan, zo niet, laat zelf zien hoe het moet.
- › Laat de kinderen het andere materiaal zien en zeg: "Ik ben benieuwd welke gebouwen jullie kunnen maken".

Kern

- › Moedig de kinderen aan naar de foto's te kijken als ze met het materiaal bezig zijn. Praat met hen over de details in hun eigen bouwproject, bijvoorbeeld de grootte, de kleuren, de ramen.
- › Baby's kijken naar de foto's en mogen op jouw schoot of in hun wipstoel het materiaal ontdekken. Zij kunnen nog geen bouwwerk maken, maar kijken graag naar de andere kinderen en voelen graag aan het materiaal.
- › Moedig kinderen die geïnteresseerd zijn in samenwerken aan. Help hen met de onderlinge interactie.
- › Maak foto's van de bouwwerken van de kinderen om er de volgende keer op verder te kunnen gaan.

Afsluiting

- › Sorteert samen met de kinderen de materialen en ruim ze op. Besluit met de kinderen samen waar de foto's opgehangen kunnen worden zodat zij ernaar kunnen verwijzen op elk moment.
- › Kondig de volgende activiteit aan.

Kiekeboe!

Kleine groep: babygroep 0-1,5 jaar, vier kinderen

Sleutelervaring: sociale relaties, voorwerpen onderzoeken

Materialen:

- › zachte matten/kleden
- › een kiekeboedoekje
- › eventueel spiegels in de ruimte of aan de muur

Begin

- › Neem de baby's mee en leg ze op hun rug op de mat of laat ze zitten. Benoem elke handeling die je doet.
- › Vertel hen dat je een spelletje met hen wil doen dat Kiekeboe heet. Je laat het doekje zien en houdt dat voor je gezicht. Na enkele seconden haal je het doekje weg en zeg je: "Kiekeboe!"
- › Benoem de reacties van de baby's. "Moet jij zo lachen, Emma?"; "Jij kijkt een beetje verschrikt, lieve Sam!"

Kern

- › De oudere baby's hebben dit al vaker meegemaakt, thuis of op de groep. Met hen kun je beginnen. Kondig voor elke handeling aan wat je gaat doen. Speel het spelletje met elke baby. Kleine baby's vinden dit nog heel spannend omdat zij nog aan het ontdekken zijn dat een voorwerp nog wel kan bestaan zonder dat je het ziet. Als het doekje op hun gezicht ligt denken ze dat jij ook verdwenen bent. Dat kan een angstig moment zijn.
- › Laat de oudere baby's het doekje ook over een andere baby leggen. Ondersteun dit door samen het doekje te pakken en over het gezicht van een baby te leggen. Zeg wat je doet en benoem wat je ziet.
- › Zeg dat je het goed en leuk vindt dat de baby's met elkaar kiekeboe spelen.

Afsluiting

- › Kondig aan wie de laatste is met het doekje.
- › Benoem dat je het doekje opruimt.
- › Kondig aan wat de volgende activiteit is.

Verder lezen

JSO (2011). *Speciaal (voor) verticaal*. Versterken kwaliteit verticale groepen. Gouda: JSO.

Kaleidoscoop (red.) (2007). *Actief spelen en leren*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

Kaleidoscoop (red.) (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Kwok, S., Meij, H. & Vegt, A. van der. (2010). *Horizontale en verticale groepen in kindercentra. Verkennend onderzoek naar de voor- en nadelen op basis van literatuurstudie en raadpleging van deskundigen*. Utrecht: EC O3.

Laecke, N. (2012). Deel 1: *Inspelen op de interesses van baby's*. Kidido, 3, 17-19.

Nossent, S. en Vanderhaegen, O. (2010). *Werken met baby's in een groep*. Amsterdam: SWP.

Schonewille, J., T. Verhoeff en D. Denkers (2011). *Kadans*. Utrecht: Kaleidoscoop Nederlands Jeugdinstituut

Soeting, K. (2010). *Babysignalen*. Amsterdam: SWP

Colofon

© 2012 Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht

Samenstelling: Su'en Verweij-Kwok & Marleen Wilschut

Redactie: Nelleke Brandenbarg & Japke Schonewille

Eindredactie: Jolanda Keesom

Contact: www.kaleidoscoop.nl

Foto's: Tom Adriaenssen, Katrien Guetens, Hes van Huizen, Nelleke Brandenbarg, Rehan Qureshi, Olga Sapegina, Bettina Neumann, Chris Pennarts (HH)

Nederlands
Jeugd
instituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

030 - 230 63 44

website www.nji.nl

e-mail info@nji.nl